

Analiza sytuacji przed szczytem ONZ: SDG Summit 2023

Przedmiotem niniejszej analizy jest zarysowanie ogólnej sytuacji, celów szczytu SDG 2023 (SDG Summit 2023) i opinii wpływowych ośrodków w sprawie zwiększenia ambicji oraz działań na rzecz przyspieszenia realizacji celów zrównoważonego rozwoju zapisanych w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego A/RES/70/1: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 przyjętej 25 września 2015 roku¹.

1. Główne tezy

W siedzibie ONZ w Nowym Jorku rozpoczął się szczyt SDG 2023 (SDG Summit 2023). W ramach tego wydarzenia państwa ocenią postęp w realizacji celów zrównoważonego rozwoju Agendy 2030, otrzymają wytyczne polityczne odnośnie przyspieszenia działań i mobilizacji środków.

Na podstawie wyników spotkania zwołanego na półmetku wyznaczonego terminu realizacji Agendy 2030 przez Sekretarza Generalnego ONZ António Guterresa, zostanie sformułowany program Szczytu Przyszłości w 2024 r., który zajmie się szeregiem kluczowych reform - zaproponowanych w „Our Common Agenda” - wzmacniających uprawnienia Sekretarza Generalnego ONZ i system globalnego zarządu.

W deklaracji politycznej, którą przywódcy mają przyjąć w pierwszym dniu obrad szczytu SDG 2023, mocno eksponowane są kwestie „równouprawnienia i wzmocnienia pozycji kobiet”, „praw seksualnych i reprodukcyjnych”, które powinny być w większym stopniu uwzględniane w realizacji różnych celów Agendy 2030.

W dokumencie zwrócono także uwagę na cele i zadania Globalnych ram różnorodności biologicznej Kunming-Montreal, które odnoszą się m.in. do objęcia ochroną 30 proc. obszarów globu. To kolejny znaczący krok w oenietowskiej polityce „Harmony with Nature”, która zmierza do ustanowienia ekocentrycznego paradygmatu „Praw Natury”.

Wydaje się, że kwestia reformy międzynarodowej architektury finansowej i likwidacji „luk” w globalnym zarządzaniu, które powinno odzwierciedlać dzisiejszy układ sił i stosunki gospodarcze, a nie te z 1945 r. - jak sugeruje Sekretarz Generalny ONZ - będzie jedną z najważniejszych podczas szczytu SDG 2023.

2. Uwagi wprowadzające

¹ Zgromadzenie Ogólne ONZ, *Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego A/RES/70/1: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030* z 25 września 2015 r., <https://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, [dostęp: 28 sierpnia 2023 r.].

Świat nie poczynił wystarczających postępów, by uratować planetę i ludzi przed katastrofą, dlatego trzeba zwiększyć ambicje i przejść do nowej fazy przyspieszonych działań na rzecz realizacji wszystkich niepodzielnych celów zrównoważonego rozwoju zapisanych w Agendzie 2030. Z tą myślą Sekretarz Generalny ONZ António Guterres zwołał Szczyt Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG Summit 2023) w siedzibie ONZ w Nowym Jorku w dniach 18-19 września br.

Szczyt SDG 2023 – jak podkreślają przedstawiciele ONZ – ma oznaczać „początek nowej fazy przyspieszonych postępów w realizacji celów zrównoważonego rozwoju wraz z wytycznymi politycznymi wysokiego szczebla dotyczącymi działań transformacyjnych”².

Spotkanie zwołane na półmetku wyznaczonego terminu realizacji Agendy 2030 przez Przewodniczącego Zgromadzenia Ogólnego ONZ António Guterresa to centralny punkt Tygodnia Wysokiego Szczebla Zgromadzenia Ogólnego. (...) Ma „ponownie rozpałić nadzieję, optymizm i entuzjizm dla Agendy 2030”³.

Próby przyspieszenia działań na rzecz Agendy 2030 podjęto już wcześniej, we wrześniu 2019 r., gdy doszło do pierwszego spotkania Forum Politycznego Wysokiego Szczebla ds. Zrównoważonego Rozwoju (HLPF), przyjmując deklarację polityczną w sprawie dekady działań na rzecz realizacji celów Agendy 2030⁴.

Szczyt SDG we wrześniu 2023 r. będzie drugim HLPF pod auspicjami Zgromadzenia Ogólnego na szczeblu szefów państw i rządów. A ponieważ odbywa się na półmetku wdrażania Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, w związku z tym jego uczestnicy dokonają przeglądu stanu realizacji celów Agendy 2030. Otrzymają wytyczne polityczne co do przyspieszenia działań i mobilizacji środków. Wydadzą też deklarację polityczną. Koordynacją negocjacji dot. treści deklaracji zajmują się przedstawiciele Irlandii i Kataru: Fergal Mythen i Alya Ahmed Saif Al-Thani.

We wrześniu zostanie opublikowana ostateczna, poprawiona wersja Globalnego Raportu o Zrównoważonym Rozwoju 2023 (Global Sustainable Development Report 2023 – GSDR 2023), z którego roboczą wersją można zapoznać się już teraz⁵.

W wersji roboczej raportu – przed ostateczną edycją – wskazano, że nowa deklaracja polityczna zapewni „mapę drogową skierowania świata z powrotem na właściwe tory, aby osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju do 2030 r.”

² UN.org, *SDG Summit 2023*, <https://www.un.org/en/conferences/SDGSummit2023>, [dostęp: 28 sierpnia 2023 r.].

³ Tamże.

⁴ UN.org, *Sustainable Development Goals. Decade of Action*, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/decade-of-action/>, [dostęp: 26 sierpnia 2023 r.].

⁵ Forum Polityczne Wysokiego Szczebla ONZ, *Global Sustainable Development Report 2023* z 14 czerwca 2023 r. (niepublikowana), <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-06/Advance%20unedited%20GSDR%2014June2023.pdf>, [dostęp: 19 sierpnia 2023 r.].

Co istotne, zwraca się w nim uwagę na potrzebę „większego uwzględniania równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt” w realizacji różnych celów Agendy 2030, a także na potrzebę zwalczania przemocy ze względu na płeć.

Przedmiotem zainteresowania autorów raportu jest kwestia przyspieszenia digitalizacji świata i wdrażania sztucznej inteligencji, która miałaby pomóc w uporaniu się z licznymi kryzysami globalnymi. Wskazano ponadto na potrzebę wprowadzenia regulacji dotyczących urbanizacji, produkcji żywności i bioróżnorodności. W szczególności ta ostatnia kwestia jest bardzo ważna, ponieważ wiąże się z ustanowieniem rozległych obszarów chronionych (zagrożonych ekosystemów, co ma związek z celami biogospodarki), ograniczeniem suwerenności państw w kwestii zarządzania zasobami leśnymi czy wodnymi i przemodelowaniu prawa na wzór „orzecznictwa ziemskiego”.

Zgodnie z programem Forum Politycznego Wysokiego Szczebla ds. Zrównoważonego Rozwoju, które będzie się odbywało pod auspicjami Walnego Zgromadzenia 18-19 września 2023 r. w siedzibie ONZ w Nowym Jorku, celem jest pozyskanie poparcia politycznego dla podjęcia nowych działań, by przyspieszyć realizację 17 celów i 169 zasad Agendy 2030⁶.

Punktem do rozmów ma być obszerny raport GSDR 2023 na temat stanu realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Podkreśla się, że „kaskadowe i wzajemnie powiązane kryzysy”⁷ (skutki pandemii COVID-19, zmiany klimatu, konflikty) stanowią wyzwanie dla realizacji celów Agendy 2030 i potrzebne są „pilne i ambitne działania, aby uratować cele zrównoważonego rozwoju i zapewnić postęp ludziom oraz społecznościom planety do 2030 r.”⁸

SDG Summit 2023 z udziałem szefów państw i rządów oceni postęp w zakresie realizacji 17 celów oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Przywódcy zajmą się skutkami kryzysów, przed którymi stoi świat i co istotne – przedstawią wytyczne zmierzające do przyspieszenia wdrażania Agendy 2030, aby osiągnąć jej założenia jeszcze przed datą określoną w nazwie przedsięwzięcia.

Będzie to drugi Szczyt SDG – HLPF pod auspicjami Zgromadzenia Ogólnego od czasu przyjęcia Agendy 2030 we wrześniu 2015 r. Zakończy się deklaracją polityczną.

3. Szczyt SDG 2023 i jego znaczenie dla Summit of the Future w 2024 r. - w kierunku wzmocnienia systemu globalnego zarządu

⁶ UN.org, *High-Level Political Forum On Sustainable Development Under The Auspices Of The General Assembly 18-19 September 2023 United Nations Headquarters – New York Programme*, <https://hlpf.un.org/sites/default/files/2023-07/SDG%20Summit%20Programme.pdf>, [dostęp 16 sierpnia 2023 r.].

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

18 września 2023 zaplanowano także spotkanie wysokiego szczebla przygotowujące Szczyt Przyszłości (The Summit of the Future) zaproponowany w 2022 r. przez Sekretarza Generalnego ONZ António Guterresa w jego raporcie (*Our Common Agenda*)⁹.

Szczyt miałby się odbyć w 2024 roku i zająć szeregiem kluczowych reform wzmacniających uprawnienia Sekretarza Generalnego ONZ i system globalnego zarządu.

Na stronach ONZ przedstawiane są sukcesywnie propozycje zmian – ponad 90 (*policy briefs*). Dotyczą one obecnie 11 obszarów:

- większego uznania praw przyszłych pokoleń, w tym powołania nowej instytucji rzecznika praw przyszłych pokoleń (Future generations),
- zwoływania przez Sekretarza Generalnego ONZ Platformy Awaryjnej w razie kryzysów takich, jak: pandemia, zagrożenie dla funkcjonowania łańcuchów dostaw, kryzys ekonomiczny itp. z wybranymi interesariuszami i koordynowanie reakcji na te zagrożenia (Emergency Platform),
- zwiększenie wpływu młodzieży na podejmowanie decyzji na wszystkich szczeblach władzy krajowej i międzynarodowej (Youth Engagement),
- opracowanie nowych ram rachunkowości dla państw, by wskaźnik PKB nie odgrywał najważniejszej roli w gospodarce (Beyond Gross Domestic Product),
- opracowanie ram porozumienia w sprawie ułatwienia cyfryzacji gospodarki globalnej (Global Digital Compact),
- stworzenie regulacji w celu walki z fałszywymi i wprowadzającymi w błąd informacjami (Information Integrity),
- przyjęcie nowej architektury finansowej uwzględniającej obecny układ sił państw i umożliwiającej realizację celów Agendy 2030 (International Financial Architecture),
- opracowanie regulacji w sprawie zarządzania coraz bardziej zatłoczoną przestrzenią kosmiczną (Outer Space),
- przyjęcie Nowej Agendy na rzecz Pokoju (New Agenda For Peace),
- Upowszechnienie edukacji transformacyjnej, której celem jest promocja realizacji celów Agendy 2030 (Transforming Education),
- reforma systemu ONZ (United Nations 2.0)¹⁰.

Przewodniczący Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych mianował stałych przedstawicieli Niemiec i Namibii na współorganizatorów Szczytu Przyszłości. Będzie on miał kluczowe znaczenie dla wzmocnienia zasad multilateralizmu w celu rozwiązania obecnych i przyszłych problemów, ułatwienia reakcji na globalne wstrząsy i

⁹ Un.org., *Our Common Agenda*, <https://www.un.org/en/common-agenda>, [dostęp 18 sierpnia 2023 r.].

¹⁰ UN.org, *Common Agenda. Policy Briefs*, <https://www.un.org/en/common-agenda/policy-briefs>, [dostęp: 22 sierpnia 2023 r.].

kryzysy oraz zwiększenia ochrony globalnych dóbr publicznych. W przyszłym roku miałby zostać zawarty „Pakt na rzecz przyszłości” (Future Pact)¹¹.

Część zmian zaproponowanych przez Sekretarza Generalnego ONZ jest już wdrażanych. Trwają konsultacje międzyrządowe. Większość wymaga zarówno wsparcia politycznego, jak i finansowego. Kwestie reformy systemu globalnego zarządu i architektury finansowej są podnoszone przy okazji różnych innych wydarzeń organizowanych przez agendy ONZ, jak i przywódców światowych.

Szczyt SDG 2023 ma być okazją do dalszego uzgadniania stanowiska politycznego odnośnie proponowanych reform i mobilizacji środków na realizację globalnego programu rozwoju zapisanego w Agendzie 2030.

Guterres scharakteryzował Szczyt Przyszłości jako „jedyną okazję do ożywienia globalnych działań, ponownego zaangażowania się w fundamentalne zasady i dalszego rozwijania ram multilateralizmu, aby były one odpowiednie na przyszłość”¹². Jak zaznaczył, Szczyt Przyszłości jest „jedyną na pokolenie okazją do zacieśnienia współpracy w obliczu krytycznych wyzwań i by usunąć luki w globalnym zarządzaniu”¹³.

We wrześniu 2023 r. przedstawiciele państw członkowskich ONZ mają przyjąć polityczne wskazówki, które później doprowadzą do akceptacji „Paktu na rzecz przyszłości”.

Należy odnotować, że propozycje szefa ONZ dawałyby mu „stałe upoważnienie do zwoływania i automatycznego uruchamiania Platformy Awaryjnej” przy minimalnych konsultacjach z przedstawicielami wybranych rządów. By zwołać „Platformę Awaryjną” musiałby się skonsultować w wyprzedzeniu z przewodniczącym Zgromadzenia Ogólnego, przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa, odpowiednimi władzami krajowymi, organizacjami regionalnymi i innymi odpowiednimi agencjami ONZ oraz innymi instytucjami wielostronnymi, „które zostały upoważnione przez państwa członkowskie do reagowania na sektorowe konkretne kryzysy”¹⁴. Nie miałby obowiązku konsultowania się ze wszystkimi rządami. Ważne międzynarodowe decyzje o daleko idących konsekwencjach ekonomicznych, społecznych i politycznych dla wszystkich krajów mogłyby zapadać bez konsultacji z rządami innych państw.

„Platforma Awaryjna” ma być zwoływana w celu przezwyciężenia przeszkód i „wąskich gardeł” w skutecznej reakcji na kryzysy. Sekretarz Generalny ONZ liczy na stworzenie skutecznego i elastycznego mechanizmu reagowania, który będzie gwarantował, że uczestniczące w nim podmioty podejmą jasne zobowiązania – i byłyby z nich rozliczane - co do dostarczenia

¹¹ UN.org, *Common Agenda. The Summit of the Future*, <https://www.un.org/en/common-agenda/summit-of-the-future>, [dostęp: 22 sierpnia 2023 r.].

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ UN.org, *Our Common Agenda. Policy Brief 2: Strengthening the International Response to Complex Global Shocks – an Emergency Platform*, <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-emergency-platform-en.pdf>, [dostęp: 23 sierpnia 2023 r.], s. 12.

zasobów finansowych, technicznych, zmiany polityki, by natychmiast i bezpośrednio wesprzeć globalną reakcję na złożony szok.

Chociaż zastrzeżono, że „Platforma Awaryjna” powinna być zwoływana na określony czas, aby zareagować na konkretny szok, to jednak Sekretarz Generalny mógłby w razie potrzeby przedłużyć pracę Platformy. Rodzi to niebezpieczeństwo nadużyć¹⁵.

Inne wytyczne dotyczące integralności informacji wzywają do opracowania Kodeksu postępowania Organizacji Narodów Zjednoczonych w zakresie integralności informacji na platformach cyfrowych, który pozwoliłby na wzmocnienie „integralności informacji” przy jednoczesnym przestrzeganiu praw człowieka. Sekretarz Generalny ONZ skarży się, że „integralność informacji” została naruszona wskutek: szerzenia dezinformacji (dis-information) np. na temat „pandemii COVID-19”, „treści zaprzeczających zmianom klimatu”, złych informacji (mal-information, czyli informacji, które są prawdziwe, ale wyrządzają szkodę) i „mowy nienawiści” (hate speech)¹⁶.

Krótki opis polityki dotyczący globalnej architektury finansowej wskazuje na konieczność zmiany międzynarodowej architektury finansowej w celu zwiększenia inwestycji w „globalne dobra publiczne”, działania na rzecz klimatu, bioróżnorodności, wsparcia dla krajów rozwijających się na programy eko-transformacji i celów zrównoważonego rozwoju. Wskazuje się na potrzebę zwiększenia wpływów podatkowych, reformę Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), który zyskałby niezwykle uprawnienia, Światowej Organizacji Handlu (WTO), banków rozwoju itp. Proponowane reformy mają usprawnić system globalnego zarządzania gospodarką¹⁷.

Szczyt SDG 2023 ma zapewnić „wytyczne polityczne na wysokim szczeblu dotyczące realizacji Agendy 2030 do końca obecnej dekady, zidentyfikować trudności w jej realizacji i zaproponować środki mobilizacji, aby przyspieszyć wdrażanie programu. Ma wygenerować „nową nadzieję, optymizm i entuzjazm” dla Agendy 2030 i zakończyć się przyjęciem deklaracji politycznej.

Kraje mają:

- zwiększyć zobowiązania finansowe na realizację celów zrównoważonego rozwoju (program SDG Stimulus), jak również umorzyć długi w przypadku państw mających problemy z płynnością finansową,
- poczynić dodatkowe i konkretne zobowiązania odnośnie realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju np. zobowiązać się do ograniczenia ubóstwa i nierówności

¹⁵ Tamże, s.12-22.

¹⁶ UN.org, *Our Common Agenda. Policy Brief 8: Information Integrity on Digital Platform*, <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-information-integrity-en.pdf>, [dostęp: 24 sierpnia 2023].

¹⁷ UN.org, *Our Common Agenda. Policy Brief 6: Reforms to the International Financial Architecture*, <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-international-finance-architecture-en.pdf>, [dostęp: 24 sierpnia 2023 r.].

w swoim kraju do 2027 r., jednocześnie nie zapominając o realizacji celów klimatycznych,

- w pełni zaangażować obywateli, organizacje pozarządowe i sektor prywatny.

Na podstawie wyników SDG Summit 2023 będzie sformowany program Szczytu Przyszłości w 2024 r.

4. Program szczytu SDG 2023

Zgodnie z programem SDG Summit 2023, podczas otwarcia szczytu 18 września ma być przyjęta deklaracja polityczna. Będą wówczas przemawiać: Przewodniczący Walnego Zgromadzenia, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych i przewodniczący Rady Gospodarczej i Społecznej (ECOSOC).

Odbędzie się krótka sesja plenarna, podczas której zostaną wysłuchane oświadczenia grupowe dotyczące działań podjętych przez państwa i ich zobowiązania.

Podczas „sześciu dialogów” przywódców, szefowie państw i rządów będą mogli przedstawić krajowe zobowiązania odnośnie przyspieszenia realizacji określonych celów zrównoważonego rozwoju. Wybrani przedstawiciele systemu ONZ, NGO-sów, sektora prywatnego i środowiska akademickiego zostaną dopuszczeni do głosu. Zobowiązania i zalecenia ostatecznie zostaną przedstawione podczas zamknięcia szczytu. Do końca sierpnia trwało ustalanie listy prelegentów.

Organizatorzy wskazali na sześć obszarów „dialogu przywódców”:

- „Zintensyfikowanie działań w zakresie kluczowych zmian w celu przyspieszenia postępów w realizacji celów zrównoważonego rozwoju” (koncentracja na polityce inwestycyjnej, która pomoże przyspieszyć eko-cyfrową transformację i zrealizować wszystkie cele Agendy 2030: energia, cyfryzacja, edukacja, sprawy społeczne, potrójny kryzys planetarny, bezpieczeństwa i żywnościowy).
- „Budowanie odporności i niepozostawianie nikogo w tyle” (nierówności społeczno-ekonomiczne, nierówności między krajami, grupy marginalizowane, inkluzywność i budowanie odporności na całym świecie na różne kryzysy za pomocą zmian technologicznych i podejścia do zrównoważonego rozwoju opartego na prawach człowieka, wzmocnienie kobiet, młodzieży i dzieci).
- „Zmiana zasad gry: zastosowanie nauki, technologii, innowacji i danych do działań transformacyjnych” (chodzi o wykorzystanie technologii i podejścia naukowego do np. eliminacji chorób przenoszonych drogą płciową, by zwiększyć i przyspieszyć skalę realizacji celów zrównoważonego rozwoju).
- „Wzmocnienie zintegrowanych polityk i instytucji publicznych na rzecz osiągnięcia SDG” (przyjęcie polityki uwzględniającej wzajemne powiązania między celami zrównoważonego rozwoju, skutkami ubocznymi i wzmocnieniem instytucji

publicznych). Podkreśla się, że „główną zasadą Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 jest holistyczne podejście do realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to wykorzystywanie synergii działań w danym sektorze, które mogą również generować pozytywne skutki w innych obszarach, jednocześnie radzą sobie ze zjawiskami niepożądanymi. Ważne jest dalsze wzmacnianie zintegrowanego podejścia do działań.

- „Jedność i Solidarność: Wzmocnienie wielostronnego systemu na rzecz wzmocnienia wsparcia, współpracy oraz kontynuacja i przegląd celów zrównoważonego rozwoju” (ma pomóc we wzmocnieniu jedności i multilateralizmu, przyjęciu programu reform zarysowanych przez Sekretarza Generalnego ONZ w „Our Common Agenda”. Przywódcy będą mogli udzielać wskazówek co do dalszego wzmacniania systemu globalnego zarządu oraz co należy zrobić, by ożywić Globalne Partnerstwo na rzecz Zrównoważonego Rozwoju.
- „Mobilizacja finansów i inwestycji oraz środków realizacji na osiągnięcie SDG” (w tym wypadku chodzi o zwiększenie zobowiązań finansowych państw i wywiązanie się z wcześniejszych deklaracji, o wdrożenie paktu SDG Stimulus, by zapewnić środki krajom rozwijającym się i przyspieszyć głębokie reformy międzynarodowej architektury finansowej).

Kwestia finansów, umorzenia zadłużenia i reformy banków rozwoju będzie jedną z najważniejszych podczas szczytu SDG 2023, któremu będą towarzyszyć inne wydarzenia¹⁸.

Sekretarz Generalny ONZ zwołując szczyt apelował, by kraje przedstawiły „Plan ratunkowy dla ludzi i planety” poprzez ogłoszenie we wrześniu nowych krajowych i globalnych zobowiązań, które pomogą napędzić transformację na rzecz integracji i zrównoważonego rozwoju w nadchodzących latach.

5. Raport Sekretarza Generalnego „Towards a Rescue Plan for People and Planet”

Guterres przygotował w kwietniu specjalny raport odnośnie postępu w realizacji celów zrównoważonego rozwoju „Towards a Rescue Plan for People and Planet”¹⁹.

Jego zdaniem, tylko 12 proc. celów – uwzględniając obecną trajektorię - ma szansę być zrealizowanych do 2030 r. Raport wezwał do przedstawienia planu ratunkowego skupionego wokół pięciu obszarów.

Rządy powinny zobowiązać się do przyspieszenia trwałych i transformacyjnych działań, zarówno krajowych, jak i na arenie międzynarodowej na rzecz realizacji celów Agendy 2030 r.

¹⁸ Un.org, *High-Level Political Forum On Sustainable Development Under The Auspices Of The General Assembly 18-19 September 2023 United Nations Headquarters – New York Programme*, <https://hlpf.un.org/sites/default/files/2023-07/SDG%20Summit%20Programme.pdf>, [dostęp: 16 sierpnia 2023 r.]

¹⁹ Wydział Statystyki Narodów Zjednoczonych, *The Sustainable Development Goals Report. Special edition 2023*, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf>, [dostęp: 18 sierpnia 2023 r.].

w ciągu siedmiu pozostałych lat. Rządy powinny mieć zintegrowaną i ukierunkowaną politykę – nikogo nie pomijając – by wyeliminować ubóstwo, zmniejszyć nierówności i „zakończyć wojnę z przyrodą”²⁰ ze „szczególnym naciskiem na wspieranie praw kobiet i dziewcząt oraz wzmacnianie ich pozycji”²¹. Kraje powinny wzmocnić odpowiedzialność instytucji i obywateli, by wyegzekwować realizację celów Agendy 2030 połączonych z celami klimatycznymi. Ponadto państwa winny wyasygnować dodatkowo ponad 500 mld USD rocznie od teraz do 2030 r. na realizację Agendy 2030. I wreszcie wzywa się państwa członkowskie do ułatwiania dalszego wzmacniania kompetencji ONZ w celu radzenia sobie z nowymi wyzwaniami i zająć się słabościami architektury międzynarodowej w zakresie egzekwowania realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Przedstawiciel ONZ przypomina w raporcie, że Agenda 2030 jest programem systemowym i „nikogo nie może pozostawić w tyle”²². Jest to „wspólna obietnica każdego kraju dotycząca zabezpieczenia praw i dobrobytu wszystkich na zdrowej, dobrze prosperującej planecie”²³. Wszystkie 17 celów i 169 zadań - odnoszących się do praktycznie każdej dziedziny życia ludzkiego - musi być zrealizowanych, ponieważ są one niepodzielne.

Jednak, świat będąc już w połowie drogi do wyznaczonego terminu 2030 r. musi zmienić kurs, aby „przejsć od retoryki do działania”²⁴. Przywódcy i wszyscy interesariusze „muszą więc zwiększyć ambicje, by stymulować transformację potrzebną do osiągnięcia celów oraz odnowić nadzieję i świadomość w naszych społeczeństwach, że jeśli dokonamy właściwych wyborów, które poprowadzą nas razem do przodu, możemy pozytywnie wpłynąć na przyszłość”²⁵.

Sekretarz Generalny ONZ, zwołując szczyt ubolewał, że pogorszyła się kwestia ubóstwa, nierówności, sytuacja kobiet i dziewcząt oraz pogłębiły zmiany klimatyczne.

Zaznaczył, że „wiele krytycznych zmian politycznych, innowacji, przemiany i inwestycje nie postępują w wymaganym tempie lub na wymaganą skalę”. Nie zmobilizowano odpowiednich funduszy, by pomóc krajom rozwijającym się. Szczyt SDG ma zabezpieczyć zobowiązania i przedstawić „plan ratunkowy dla ludzi i planety” na „trzech kluczowych frontach”: po pierwsze należy podjąć zdecydowane działania w celu lepszego wspierania krajów rozwijających się (nowa architektura finansowa i zwiększenie środków do co najmniej 500 mld USD rocznie poprzez długoterminowe pożyczki o niższych stopach procentowych, umorzenie długów i stworzenie skutecznego mechanizmu restrukturyzacji oraz uporządkowanej likwidacji długu państwowego; rozszerzenie finansowania awaryjnego dla krajów w potrzebie, wyasygnowanie jeszcze większych środków na inwestycje w „zielony ład” i cele

²⁰ Tamże, s. 6.

²¹ Tamże, s. 6.

²² Tamże, s. 4.

²³ Tamże, s. 4.

²⁴ Tamże, s. 4.

²⁵ Tamże, s. 4.

zrównoważonego rozwoju). Nowa architektura finansowa jest warunkiem *sine qua non* udanego szczytu).

Ma się pojawić nowy system, zastępujący system z Bretton Woods w związku z narastającym poważnym problemem zadłużenia państw i utraty płynności oraz brakiem wystarczających środków na tak zwane zielone oraz cyfrowe technologie. Z tego powodu w czerwcu szefowa KE, prezydent USA, przywódcy Brazylii, Francji i innych krajów wydali oświadczenie odnośnie przebudowy międzynarodowego systemu finansowego, nawiązując do wcześniejszego spotkania w tej kwestii w Paryżu.

Po drugie szef ONZ oczekuje, że przywódcy zobowiążą się do ograniczenia ubóstwa i nierówności do 2027 i ostatecznie do 2030 r., zwiększając ambicje klimatyczne. Rządy winny szybciej dokonać transformacji energetycznej, żywnościowej, cyfrowej i społecznej. Mają tak przemodelować budżety krajowe, by zintegrować cele zrównoważonego rozwoju w taki sposób, aby wszędzie uwzględniać kwestie „równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji kobiet oraz dziewcząt”, wzmocnić krajowe systemy danych i monitorowania.

Po trzecie należy wzmocnić propagandę na rzecz Agendy 2030 (uzyskać wsparcie ze strony wszystkich partnerów, wybrać inicjatywy o dużym wpływie i promować bardziej zdecydowane przyjęcie celów przez przedsiębiorstwa, władze lokalne i inne podmioty, angażując sportowców, celebrytów w promocję Agendy 2030 itd.).

W zaleceniach dla państw sugeruje się, że kraje rozwinięte muszą zwiększyć finansowanie „zielonej” transformacji dla krajów najsłabiej rozwiniętych, umorzyć długi, przekierować wszystkie niewykorzystane specjalne prawa ciągnięcia (SDR) do krajów w potrzebie, w tym poprzez wielostronne banki rozwoju i dostosować krajowe oraz regionalne polityki handlowe do celów zrównoważonego rozwoju. Należy wywiązać się ze zobowiązań w zakresie finansowania działań związanych ze zmianą klimatu podjętych w Kopenhadze, Paryżu i Glasgow, uzupełnić wpływy do Zielonego Funduszu Klimatycznego przed 2025 r., zwiększyć finansowanie badań i innowacji związanych z celami zrównoważonego rozwoju w podstawowych kwestiach społecznych. Władze powinny zaangażować organizacje kobiece, ekologiczne, różnych mniejszości, środowiska akademickie itp., w realizację Agendy 2030 i zwiększyć inwestycje w zabezpieczenia socjalne. Należy także w pełni wykorzystać technologię cyfrową do rozszerzenia monitorowania wszystkiego, promować parytet płci na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji w życiu politycznym i gospodarczym, przyspieszyć włączenie ekonomiczne kobiet, zlikwidować wszelkie dyskryminujące prawa i praktyki, podjąć działania na rzecz kształtowania równości płci i zapewnienia powszechnego dostępu do „zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego” oraz prawa do „zdrowia reprodukcyjnego”.

Wskazano na potrzebę uchwalenia prawa i wdrożenia planów reagowania na sytuacje kryzysowe, które zapobiegają i wyeliminują przemoc przeciwko kobietom i dziewczętom do 2025 r. Oczekuje się inwestycji w inkluzywną infrastrukturę cyfrową, cyfrowych partnerstw z sektorem prywatnym i innymi zainteresowanymi stronami produkującymi aplikacje, które

umożliwią postęp w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, w tym pozyskanie informacji przez kobiety o usługach dotyczących „zdrowia reprodukcyjnego”.

Należy przyjąć politykę, która znacznie ograniczy produkcję przemysłową i konsumpcję, poszerzy dostęp do wczesnej edukacji, odżywiania, opieki zdrowotnej i zintegruje migrantów. Państwa powinny przyspieszyć eliminację paliw kopalnych i przejście na odnawialne źródła energii. Sekretarz Generalny ONZ chciałby odejścia od węgla na świecie najpóźniej do 2030 r. w krajach OECD i do 2040 w pozostałych państwach.

Powinno się zaprzestać udzielania koncesji i finansowania projektów związanych z ropą i gazem, przekierować dotacje z inwestycji w paliwa kopalne na projekty OZE i cyfryzację. Oczekuje się zintegrowania procesów decyzyjnych w sektorach wody, energii, żywności i środowiska, by zapewnić systemy wspierające klimat oraz zachować różnorodność biologiczną. Wielokrotnie podkreśla się potrzebę zachowania różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych. Kwestię tę łączy się ze zdrowiem publicznym²⁶.

6. Wytyczne dla państw przed szczytem SDG 2023

Organizatorzy Szczytu SDG 2023 przygotowali także Przewodnik odnośnie zobowiązań, jakie mogą poczynić państwa, by przyspieszyć realizację celów Agendy 2030 zawierający wytyczne dla państw dotyczące krajowych i globalnych zobowiązań²⁷.

Zobowiązania globalne dotyczą: takiego planowania inwestycji, by pozwoliły zmaksymalizować postęp w realizacji wszystkich celów zrównoważonego rozwoju, ambitniejszych celów w zakresie ograniczenia na poziomie krajowym ubóstwa i nierówności do 2027 r., wzmocnienia krajowego planowania i egzekwowania realizacji celów poprzez zmiany w planowaniu budżetów i modeli zarządzania korporacyjnego (nowe wskaźniki ESG).

Wzywa się państwa rozwinięte, by wywiązały się ze zobowiązań podjętych w ramach Programu działań z Addis Abeby odnośnie finansowania celów i udzielenia pomocy finansowej krajom rozwijającym się, by wdrożyć program SDG Stimulus, zwiększyć skalę i wypełnić zobowiązania ODA, w tym osiągnąć cel 0,7 procent PKB na oficjalną pomoc rozwojową (ODA/DNB) oraz od 0,15 do 0,20 procent PKB (ODA/DNB) dla krajów najsłabiej rozwiniętych.

Należy przekierować niewykorzystane specjalne prawa ciągnięcia (SDR) do krajów w potrzebie, w tym poprzez wielostronne banki rozwoju, natychmiast zawiesić wszystkie oczekujące spłaty zadłużenia, dostosować krajowe i regionalne polityki handlowe do celów

²⁶ Wydział Statystyki Narodów Zjednoczonych, *The Sustainable Development Goals Report. Special edition 2023*, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf>, [dostęp 18 sierpnia 2023 r.], s. 4-75.

²⁷ UN.org, *SDG Summit 2023. National and Global Commitments to SDG Transformation: Pathways, Investments and Means of Implementation. Guidance Notes for States*, https://hlpf.un.org/sites/default/files/2023-6/Guidance%20Note%20on%20National%20Commitments.pdf?_gl=1*1qqf1sr*_ga*MzY5NzczNjgyLjE2NTM1NTY4MjE.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY5MDI3NjUxNy4yNi4xLjE2OTAyNzg4MTIuMC4wLjA, [dostęp: 18 sierpnia 2023].

zrównoważonego rozwoju, wykonać zobowiązania w zakresie finansowania działań związanych ze zmianą klimatu podjętych w Kopenhadze, Paryżu i Glasgow. Uzupełnić zasoby Zielonego Funduszu Klimatycznego i finansowanie podwójnej adaptacji przed 2025 r. Należy zwiększyć środki na badania i innowacje związane z celami zrównoważonego rozwoju, a które odnoszą się do podstawowych kwestii społecznych.

Inne zachęty obejmują: zwiększenie inwestycji w zabezpieczenie socjalne najbardziej zmarginalizowanych grup, wprowadzenie zmian instytucjonalnych w celu promowania zintegrowanego podejścia do osiągnięcia adaptacyjnej, odpornej na wstrząsy i powszechnej ochrony socjalnej oraz tworzenia nowych, godnych miejsc pracy w gospodarce cyfrowej i ekologicznej. Zaleca się, by dostosować rynek pracy do celów transformacji eko-cyfrowej, w pełni wykorzystać technologię cyfrową do rozszerzenia różnych rejestrów.

Sugeruje się inwestycje w parytet płci na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji w życiu politycznym i gospodarczym, zniesienie wszelkich dyskryminujących praw i praktyk, podjęcia działań na rzecz kształtowania norm społecznych w zakresie równości płci i zapewnienia powszechnego dostępu do „zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego” oraz prawa do „zdrowia reprodukcyjnego”.

Państwa mogłyby uchwalić prawa, które będą zapobiegać i pozwolą wyeliminować przemoc wobec kobiet i dziewcząt do 2025 r. Mogłyby inwestować w inkluzywną/włączającą infrastrukturę cyfrową, zachęcać do tworzenia cyfrowych partnerstw z sektorem prywatnym i innymi zainteresowanymi stronami w celu tworzenia aplikacji, które umożliwią dalsze postępy w realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Inne sugestie obejmują poszerzenie dostępu do wczesnej edukacji, odżywiania, opieki zdrowotnej i wykorzystanie przyszłego spotkania wysokiego szczebla w sprawie wprowadzenia powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego w celu wzmocnienia krajowych systemów opieki zdrowotnej.

Należałoby zwiększyć inwestycje w priorytety rozwojowe na obszarach dotkniętych konfliktami, aktywnie integrować osoby i społeczności dotknięte niestabilnością, konfliktem lub przemocą, zwłaszcza uchodźców i przesiedleńców wewnętrznych, włączać ich do krajowych systemów opieki zdrowotnej, edukacji, dawać zatrudnienie.

Inne wskazówki dla państw obejmują przyspieszenie przechodzenia na odnawialne źródła energii, podjęcie natychmiastowych działań w celu przyspieszenia globalnego odejścia od paliw kopalnych, odejście od węgla do 2030 w krajach OECD i do 2040 w ogóle, zapewnienie zeroemisyjnej energii elektrycznej dla krajów rozwiniętych do 2035 r. i dla reszty świata do 2040 r., nierozszerzanie rezerw ropy i gazu, inwestowanie w OZE, efektywność energetyczną, przekierowanie dotacji z paliw kopalnych do sektora odnawialnych źródeł energii.

Mówi się o zreformowaniu międzynarodowej architektury finansowej, obniżce kosztu kapitału dla technologii odnawialnych, wzmocnieniu współpracy międzynarodowej w celu skutecznego egzekwowania krajowych i globalnych zobowiązań.

Państwa zachęca się, by zobowiązały się do zintegrowania procesów decyzyjnych w sektorach wody, energii, żywności i ochrony środowiska, wspierały działania na rzecz klimatu, zachowania różnorodności biologicznej i lasów, wzmocniły synergię między ochroną i zrównoważonym użytkowaniem różnorodności biologicznej a zdrowiem publicznym w politykach sektorowych i zapewniły sprawiedliwy dostęp do korzyści płynących z zasobów naturalnych. Należy podnosić świadomość rządu i interesariuszy, a także monitorować i przewidywać skutki utraty różnorodności biologicznej dla dobrostanu ludzi, śledzić cele i zadania Globalnych Ram Bioróżnorodności Kunming-Montreal i zlikwidować lukę w finansowaniu różnorodności biologicznej o wartości 700 mld USD poprzez działania zwiększające poziom finansowania.

Zachęca się państwa do zwiększenia wpłat do co najmniej 500 mld USD rocznie na realizację celów zawartych w umowie z Kunming-Montreal, systematycznie w pełni uwzględniać kwestie ryzyka związanego z utratą bioróżnorodności w raportowaniu pozafinansowym, zapewnić do 2037 r. systemy wczesnego ostrzegania o wielu zagrożeniach, zapewnić powiązanie między globalnymi danymi dotyczącymi sytuacji kryzysowych związanych ze zdrowiem publicznym i innych katastrof.

6.1. Globalne ramy różnorodności biologicznej Kunming-Montreal i ich znaczenie dla wzmacniania systemu globalnego zarządu

Warto zauważyć, że przyjęte w grudniu 2022 r. Globalne ramy różnorodności biologicznej Kunming-Montreal²⁸ podczas 15. Konferencji ONZ ds. Różnorodności Biologicznej (COP15) obejmują 4 długoterminowe cele do osiągnięcia do 2050 r. i 23 zadania, które należy zrealizować do 2030 r., aby „zabezpieczyć zdrowie i dobrostan ludzi oraz całej planety”. Są skorelowane z Agendą 2030 i Porozumieniem paryskim w sprawie klimatu (obie umowy przyjęto w 2015 r.).

Zasadniczo chodzi o zwiększenie obszarów chronionych na Ziemi, ochronę gatunków zagrożonych, utrzymanie różnorodności genetycznej, uznanie wkładu przyrody w życie ludzi, w tym funkcji i usług ekosystemów, spieniężenie korzyści wynikających z wykorzystania zasobów genetycznych i informacji o sekwencji cyfrowej zasobów genetycznych, przy jednoczesnym uwzględnieniu odpowiedniej ochrony interesów ludów tubylczych, opodatkowanie i budowanie odpowiedniej architektury finansowej związanej z bioróżnorodnością.

Cele Globalnych ram różnorodności biologicznej Kunming-Montreal odnoszą się do nowych zasad zintegrowanego planowania przestrzennego, zmiany użytkowania gruntów i mórz, objęcia ochroną 30 proc. obszarów globu, przywrócenia różnorodności genetycznej,

²⁸ Cbd.int, *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework* CBD/COP/15/L25, Montreal, Kanada 17-19 grudnia 2022 r., <https://www.cbd.int/doc/c/e6d3/cd1d/daf663719a03902a9b116c34/cop-15-l-25-en.pdf>, [dostęp: 24 sierpnia 2023 r.].

skutecznego zarządzania interakcjami między człowiekiem a dziką przyrodą, ochrony praw ludności tubylczej, zmniejszenia zanieczyszczenia ze wszystkich źródeł do 2030 r. poprzez ograniczenie produkcji i konsumpcji, zminimalizowania wpływu zmian klimatu, wprowadzenia zrównoważonego rolnictwa, ograniczeń związanych z funkcjami i usługami ekosystemowymi (regulacje dot. powietrza, wody i klimatu, stanu gleby, zapylenia), zmniejszenia ryzyka chorób oraz wszystkich zagrożeń i katastrof poprzez rozwiązania oparte na przyrodzie i podejście oparte na ekosystemie z korzyścią dla wszystkich ludzi i przyrody.

Należy zapewnić zrównoważoną i włączającą urbanizację, ograniczyć udział samochodów w transporcie, zapewnić pełną integrację różnorodności biologicznej w politykach, przepisach, procesach planowania i rozwoju, strategiach eliminacji ubóstwa, w rachunkowości narodowej, na wszystkich poziomach administracji i we wszystkich sektorach, dostosowując wszystkie istotne działania publiczne i prywatne oraz przepływy fiskalne i finansowe do celów i zadań określonych w niniejszych ramach.

Mówi się o nowych zasadach raportowania pozafinansowego przez korporacje i instytucje finansowe, które musiałyby uwzględniać wskaźniki dot. bioróżnorodności wzdłuż łańcucha ich operacji, dostaw itp. Należy ograniczyć produkcję przemysłową i konsumpcję do 2030 r., zmniejszyć globalny ślad konsumpcji w sprawiedliwy sposób, znacznie ograniczyć nadmierną konsumpcję i wytwarzanie odpadów, aby „wszyscy ludzie mogli dobrze żyć w harmonii z Matką Ziemią”.

Należy zidentyfikować do 2025 r. i wyeliminować, wycofać lub zreformować zachęty, w tym dotacje szkodliwe dla różnorodności biologicznej o co najmniej 500 mld USD rocznie do 2030 r.

Mówi się o potrzebie zwiększania poziomu środków finansowych ze wszystkich źródeł w celu wdrożenia krajowych strategii i planów działania dotyczących różnorodności biologicznej do 2030 r., lewarując finansowaniem prywatnym, wdrażając strategie pozyskiwania nowych zasobów np. wprowadzając płatności za usługi ekosystemowe, obligacje ekologiczne, rekompensaty i kredyty związane z różnorodnością biologiczną, mechanizmy podziału korzyści, wraz z zabezpieczeniami środowiskowymi i społecznymi, optymalizując korzyści i synergie finansowania ukierunkowanego na kryzysy związane z różnorodnością biologiczną i klimatem, pozyskując opłaty solidarnościowe na działania ludów tubylczych w celu zachowania „Matki Ziemi”.

W umowie wprost wskazuje się, że „działania zorientowane na Matkę Ziemię to podejście ekocentryczne i oparte na prawach umożliwiające realizację działań na rzecz harmonijnych i komplementarnych relacji między ludźmi a przyrodą, promocję ciągłości wszystkich żywych istot i ich społeczności oraz zapewnienie nieutowarowienia funkcji środowiskowych Matki Ziemi”.

Co w praktyce to oznacza? Na przykład niemożność eksploatacji zasobów naturalnych na danym terytorium, jeśli uzna się, że jest ono ważne dla „regeneracji” systemu „Matki Ziemi”.

W umowie podkreśla się kwestie edukacji i wielokrotnie kwestie płci, a także prawa ludów tubylczych, młodzieży i społeczności lokalnych, które działają na rzecz zapewnienia pełnej ochrony „środowiskowych praw człowieka”.

Zwrócenie uwagi na kwestie Ram dot. bioróżnorodności podczas szczytu SDG we wrześniu 2023 r. to kolejny znaczący krok w oenietowskiej polityce „Harmony with Nature”, która zmierza do ustanowienia ekocentrycznego paradygmatu „Praw Natury”.

Czym są „Prawa Natury” bardzo dobrze wyjaśnia opracowanie Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (EESC): „Towards an European Charter of the Fundamental Rights of Nature”²⁹. Natura rozumiana jest szeroko jako „Pachamama”, „Matka Ziemia”, „Gaja”. Celem jest postawienie natury i jej potrzeb przed ludzkimi potrzebami, które mogłyby być zaspokajane jedynie w takim zakresie, na jakie pozwalają „granice planetarne”. Rewolucyjne uznanie „praw Natury” przyniesie degradację praw należnych człowiekowi.

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, organ doradczy i opiniodawczy UE, który pod koniec 2019 r. przygotował studium na temat Europejskiej Karty Praw Podstawowych Natury wskazał, że zmiana paradygmatu z antropocenu na ekocen pozwoli na bardziej elastyczne stanowienie prawa, by umożliwić przejście do gospodarki postwzrostowej. Pomoże w rozprawieniu się z kolonializmem, patriarchatem, „z seksizmem”, z wszelkimi nierównościami.

W opracowaniu unijnym zwrócono uwagę, że chodzi o zmianę paradygmatu w prawie. „Prawo kieruje sposobem działania naszych systemów - jeśli zakodujemy nowy paradygmat w prawie, zaczniemy obracać koło w drugą stronę, programując nasze systemy społeczne na regenerację. Cykl regeneracyjny jest podstawą nawrócenia ekologicznego, które będzie wymagało nowego paradygmatu i nowych zestawów zachowania, dostosowujących działalność człowieka do systemów ekologicznych, rządzących i podtrzymujących wszelkie życie, przynosząc bardziej pożądane rezultaty dla społeczeństwa i reszty Natury”³⁰ - czytamy.

Kluczem ma być „integracja kwestii środowiskowych we wszystkich obszarach polityki oraz integracja praw przyrody we wszystkich sektorach społecznych”, „uznanie Praw Natury na wszystkich poziomach i odejście od czysto antropocentrycznego światopoglądu na rzecz bardziej ekocentrycznego”.

Zaproponowano rewolucję prawną polegającą na: 1) wprowadzeniu materialnych praw Natury; 2) wskazaniu nowych zasad i sposobów interpretacji oraz stosowania ustaw; 3) wprowadzeniu obowiązku uwzględniania praw Natury we wszystkich politykach krajów UE, a nie tylko w orzeczeniach sądów.

²⁹ Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *Towards an European Charter of the Fundamental Rights of Nature*, 13 grudnia 2019 r., <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-03-20-586-en-n.pdf>, [dostęp: 25 sierpnia 2023 r.].

³⁰ Tamże, s.4.

„Pięć zasad/filarów” tych praw to: 1) zasada nieregresji; 2) zasada odporności; 3) reguła *in dubio pro natura et clima*; 4) zasada zrównoważonych metod demokratycznych; 5) zasada pięciu odpowiedzialności wobec Natury, z odwróceniem ciężaru dowodu.

Ma to przynieść nie tylko stałą poprawę ochrony przyrody, ale nade wszystko zapobiegać konfliktom interpretacyjnym między sędziami państw członkowskich a sędziami UE oraz między „prawami Natury” i innymi uznanymi przepisami.

Karta miałyby być „instrumentem przewodnim ekologicznej interpretacji istniejących przepisów”. Dodano, że cały system prawny w państwach dostosowano by do nowych ram ekologicznych poprzez np. precedensy prawne i praktyki administracyjne. Przyjęcie „Karty Praw Podstawowych Natury” pozwoliłoby na „ekologiczne przekształcenie prawa”, powodując zarówno polityczne, jak i społeczne skutki. Pozwoliłoby wreszcie budować nową „cywilizację ekologiczną opartą na wzajemnym szacunku i uznaniu współzależności oraz nieodłącznej wartości całego życia”³¹.

Szczyt SDG we wrześniu 2023 ma prowadzić do zmiany kursu i zabezpieczenia przełomów i rozmachu potrzebnych do osiągnięcia celów do 2030 r.

7. Deklaracja polityczna³²

W pierwszym dniu sesji ONZ otwierającej szczyt SDG 2023 ma być przyjęta deklaracja polityczna. Zmieniony projekt zerowy deklaracji politycznej datowany na 8 czerwca 2023 r. potwierdza zaangażowanie przywódców państw i rządów „w skuteczne wdrażanie Agendy 2030 i jej celów zrównoważonego rozwoju oraz przestrzeganie wszystkich zasad w niej zawartych”³³.

W deklaracji politycznej przywódcy mieliby podkreślić, że Agenda 2030 pozostaje nadrzędnym planem działania w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i przewyciężenia wszelkich

³¹ Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, *Towards an European Charter of the Fundamental Rights of Nature*, 13 grudnia 2019 r., <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-03-20-586-en-n.pdf>, [dostęp 25 sierpnia 2023 r.], s. 7.

³² UN.org, *Political Declaration to be adopted at the High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF), under the auspices of the General Assembly in September 2023. (Final draft 19.07.2023)*, <https://www.un.org/pga/77/wp-content/uploads/sites/105/2023/07/SDG-PD-Final-19-July-2023.pdf>, [dostęp: 31 sierpnia 2023 r.].

³³ ONZ uznaje sześć zasad (uniwersalnych wartości), przy czym w kwestii Agendy 2030 wskazuje na: zasadę podejścia opartego na prawach człowieka (human rights based approach – HRBA), niepozostawiania nikogo w tyle/samemu sobie (leave no one behind - LNOB) i promowanie równości płci oraz wzmacniania pozycji kobiet (gender equality & women’s empowerment). Agenda 2030 ma stanowić jednoznaczne zobowiązanie wszystkich państw członkowskich ONZ do wyeliminowania ubóstwa we wszystkich jego formach, dyskryminacji i wykluczeniu oraz zmniejszenia nierówności, które pozostawiają ludzi samych sobie i osłabiają ich potencjał, a przez to potencjał całej ludzkości. Dlatego tak bardzo akcentuje się kwestię systemowego podejścia i zmiany operacyjnej, podkreślając, że w celu realizacji Agendy tak ważne jest zapewnienie „zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego”, walka z nierównościami i dyskryminacją. Zob. w: UN Sustainable Development Group, *Universal Values*, <https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values>, [dostęp: 27 sierpnia 2023 r.].

obecnym kryzysów. „To plan działania dla ludzi, planety, dobrobytu, pokoju i partnerstwa, nie pozostawiając nikogo w tyle”.

Przywódcy mieliby potwierdzić zobowiązanie do eliminacji ubóstwa jako największego globalnego wyzwania i niezbędnego warunku osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Podkreśla się niepodzielność celów, ich powiązanie i zintegrowanie. Mają one nie tylko pomóc urzeczywistnić realizację praw człowieka wszystkich, ale także równouprawnienie i „wzmocnienia pozycji” wszystkich kobiet i dziewcząt.

Wskazuje się na potrzebę podwojenia wysiłków, by nastąpił przełom konieczny do osiągnięcia celów Agendy do 2030 r. Przywódcy mieliby zobowiązać się do „śmiałych, ambitnych, przyspieszonych i transformacyjnych działań”, do solidarnej współpracy na wszystkich poziomach, by promować systemową zmianę w celu zbudowania zrównoważonego świata dla ludzi i planety, dla teraźniejszych i przyszłych pokoleń.

Mieliby zobowiązać się do wzmocnionej międzynarodowej współpracy na rzecz najuboższych i najbardziej narażonych krajów, aby pomóc im wyjść z kryzysu po „pandemii” i wzmocnić gotowość na wypadek kolejnych pandemii.

Kilkakrotnie w Deklaracji Politycznej (pkt. 4, 14, 15, 38), zwrócono uwagę na potrzebę osiągnięcia „równości płci i wzmocnienia pozycji wszystkich kobiet oraz dziewcząt”. W pkt. 15. zaznaczono, że „równouprawnienie płci i wzmocnienie pozycji wszystkich kobiet i dziewcząt będzie miało kluczowe znaczenie dla postępu w realizacji wszystkich celów i zadań. Osiągnięcie pełnego potencjału ludzkiego i zrównoważony rozwój nie jest możliwy, jeśli połowie ludzkości nadal odmawia się pełni praw człowieka i możliwości. Zapewnimy pełne i równe korzystanie ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności wszystkim kobietom i dziewczętom przez całe życie, bez dyskryminacji. Postanawiamy również wyeliminować wszelkie formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt”.

W deklaracji jest zobowiązanie do wzmożenia wysiłków w celu zwalczania rasizmu, wszelkich form dyskryminacji, ksenofobii, nietolerancji, stygmatyzacji, „mowy nienawiści” na wszystkich poziomach.

W pkt. 19. akcentuje się zobowiązanie do budowy świata, w którym ludzkość żyje w harmonii z naturą i ogranicza produkcję, konsumpcję i zużycie zasobów naturalnych, by chronić bioróżnorodność.

W pkt 20. potwierdzono potrzebę budowy pokojowych, sprawiedliwych i inkluzywnych społeczeństw praworządnych z silnymi instytucjami na wszystkich szczeblach władzy.

Deklaracja potwierdza rolę dzieci i młodzieży jako „krytycznych agentów zmian” dla realizacji Agendy 2030 i uznaje kluczową rolę parlamentów narodowych odpowiedzialnych za realizację celów Agendy 2030.

Wzywa do wzmocnienia globalnych, regionalnych, krajowych i lokalnych partnerstw na rzecz zrównoważonego rozwoju, angażowania wszelkich grup w realizację celów zrównoważonego rozwoju, a także do zmiany kursu i przyspieszenia postępu w osiąganiu celów.

W pkt. 25 alarmuje się, iż nasz świat zmierza w kierunku upadku z powodu licznych powiązanych ze sobą kryzysów, a za szczególnie groźne uznano: zmiany klimatu, groźbę utraty różnorodności biologicznej, pustynnienie i zanieczyszczenie. Nieuregulowane przepływy migracyjne, kryzys wysokich kosztów życia, żywnościowy, naturalne katastrofy sprawiają, że rosną potrzeby humanitarne. Jednocześnie te kaskadowe globalne kryzysy zaostrzyły liczne nierówności na świecie. Uznaje się pozytywną rolę i wkład migrantów we wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu i zrównoważony rozwój.

Jednocześnie wskazuje się na pilną potrzebę wprowadzenia zmian poprzez podjęcie natychmiastowych działań w celu zwiększenia wysiłków na rzecz realizacji Agendy 2030 i Programu działania z Addis Abeby (ramy finansowania zrównoważonego rozwoju), współpracę rozwojową, inwestycje SDG, reformę międzynarodowej architektury finansowej, zacieśnienie współpracy i wdrażania polityki makroekonomicznej na rzecz przyspieszenia osiągania celów zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym wsparciem krajów rozwijających się.

Uznaje się także działania podejmowane przez Sekretarza Generalnego na rzecz wdrożenia pakietu stymulacyjnego dot. rozwiązania problemu zadłużenia i zapewnienia przystępności długoterminowego finansowania rozwoju oraz rozszerzenia finansowania awaryjnego na kraje w potrzebie.

Wyraża się niezadowolenie z dotychczasowego poziomu finansowania celów SDG i wskazuje na potrzebę jego zwiększenia.

Uznaje się, że pandemia COVID-19 przyniosła wartościową lekcję w zakresie zdrowia, nauki, technologii i innowacji oraz transformacji cyfrowej na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Co istotne, uznaje się cel większej „lokalizacji SDG”, odnoszącej się do zaangażowania samorządów, sojuszy miast, różnych środowisk (świata akademickiego, biznesu itp.) oraz organizacji pozarządowych we wdrażanie celów Agendy 2030 na poziomie lokalnym, regionalnym.

Wyraża się także poparcie dla programu reform systemu globalnego zarządzania zaproponowanego przez Sekretarza Generalnego ONZ. Uznaje się, że dobrowolne przeglądy krajowe (Voluntary National Review) dotyczące realizacji celów Agendy 2030 pełnią dobrą rolę, pomagając zintegrować cele Agendy 2030 z krajową polityką.

Wzywa się państwa do zobowiązania podejmowania ciągłych, fundamentalnych, transformacyjnych i pilnych działań na wszystkich poziomach w celu przyspieszenia postępów w realizacji Agendy 2030. Państwa winny przyjąć kompleksowe i ukierunkowane działania w

celu wyeliminowania ubóstwa we wszystkich jego formach, w tym skrajnego ubóstwa do 2030 r.

Mają w szczególności ukierunkować swoją politykę na grupy marginalizowane i najuboższe, zwłaszcza dzieci, młodzież, kobiety i dziewczęta, osoby niepełnosprawne, żyjące z HIV/AIDS, osoby starsze, ludność rdzenną, mniejszości etniczne i rasowe, uchodźców, przesiedleńców, migrantów.

Państwa miałyby się zobowiązać do prowadzenia polityki równościowej i zwalczania korzeni nierówności. W 2025 r. odbędzie się szczyt ONZ poświęcony sprawom socjalnym, który miałby nadać kolejny impuls dla realizacji Agendy 2030.

Jednak już teraz kraje miałyby się zobowiązać do ukierunkowanych i przyspieszonych działań w celu usunięcia wszelkich barier prawnych, społecznych i ekonomicznych uniemożliwiających osiągnięcie równości płci, „wzmocnienia pozycji wszystkich kobiet i dziewcząt” oraz korzystania z ich praw człowieka. Dlatego kraje miałyby zobowiązać się do eliminowania, zapobiegania i reagowania na wszelkie formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w miejscach publicznych i przestrzeniach prywatnych, także w kontekście cyfrowym, zwalczać przemoc ze względu na „płeć kulturową” (gender).

Państwa miałyby zwiększyć nakłady finansowe na inkluzywną i sprawiedliwą edukację wysokiej jakości, edukację dla zrównoważonego rozwoju, równość płciową, opiekę zdrowotną, aby wszyscy mogli osiągnąć pełen potencjał i dobre samopoczucie fizyczne, psychiczne i emocjonalne.

Należy inwestować w cyfryzację. Wyrażono poparcie dla opracowania umowy Global Digital Compact, by przyspieszyć osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, a także dla przyspieszenia przejścia na zrównoważone i odporne systemy żywnościowe, nowe diety i praktyki konsumpcyjne.

Państwa miałyby zobowiązać się do utrzymania otwartych kanałów handlowych i rynków dla przepływu żywności, nawozów, zająć się globalną transformacją systemów wodnych, zapewniając zrównoważone zarządzanie wodą i urządzeniami sanitarnymi, zapewnieniem wszystkim dobrego zdrowia i samopoczucia, powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, niedrogiej, niezawodnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii.

Miałyby zobowiązać się do wdrożenia wezwań do działania z przeglądu śródkresowego ram z Sendai na rzecz ograniczania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi w celu promowania podejścia do zrównoważonego rozwoju opartego na ryzyku związanym z klęskami żywiołowymi.

Ponadto będą pilnie pracować za pośrednictwem UNFCCC i COP, w tym nadchodzących COP, aby przyspieszyć wdrażanie porozumienia paryskiego w sprawie klimatu.

W deklaracji przynagla się państwa do wpłacenia obiecanych 100 mld USD w trybie pilnym na Fundusz Klimatyczny i wzywa do zobowiązania do przyjęcia pilnych działań mających na celu

zatrzymanie i odwrócenie utraty różnorodności biologicznej i zapewnienie sprawiedliwego podziału korzyści z wykorzystania zasobów genetycznych oraz do szybkiego wdrożenia umowy Ram Różnorodności Biologicznej z Kunming-Montreal, w tym ustanowienia Globalnego Funduszu Różnorodności Biologicznej i stopniowego likwidowania luki w finansowaniu różnorodności biologicznej o wartości 700 mld USD rocznie.

Państwa miałyby zobowiązać się do realizacji strategicznych celów ONZ dot. pustynnienia, degradacji gleby, wylesiania itp. Pilnie miałyby podjąć działania na rzecz zrównoważonego zarządzania oceanami i jego zasobami, inwestować w cyfryzację, otwartą naukę i innowacje związane z celami zrównoważonego rozwoju, w tym w sztuczną inteligencję.

Państwa mają zwiększyć nakłady na systemy danych, by były aktualne, wysokiej jakości, odpowiednio zdezagregowane i wiarygodne, aby można było skutecznie monitorować postęp w zakresie realizacji celów Agendy 2030 i rozliczać z tego rządy. Dane powinny uwzględniać podział ze względu na dochody, płeć, wiek, rasę, pochodzenie etniczne, status migracyjny, niepełnosprawność, położenie geograficzne i inne cechy charakterystyczne, istotne w kontekście krajowym w celu lepszego monitorowania i kształtowania polityki. Jednocześnie dane te powinny być dostępne, pochodzić z różnych źródeł.

Państwa mają nadal integrować cele zrównoważonego rozwoju z krajowymi ramami politycznymi i rozwijać krajowe plany działań transformacyjnych, przyspieszających realizację celów Agendy 2030, jednocześnie zwiększając nakłady finansowe i pomoc dla państw rozwijających się. Trzeba pilnie zająć się kryzysem zadłużenia i ułatwieniem dostępu dla państw rozwijających się do kredytów i finansowania długoterminowego, reformą banków rozwoju, Światowej Organizacji Handlu (WTO), by dostosować ją do nowej sytuacji międzynarodowej (wielobiegunowość) i realizacji celów Agendy 2030. W 2025 r. odbędzie się kolejna międzynarodowa konferencja w sprawie finansowania rozwoju.

Państwa miałyby po raz kolejny potwierdzić zobowiązanie do multilateralizmu, współdziałania, przestrzegania praworządności, integralności terytorialnej innych państw itd. Jednocześnie oczekując na Szczyt Przyszłości w 2024 r., który ma być kolejną okazją do przyspieszania wdrażania celów Agendy 2030, już teraz miałyby zobowiązać się do realizacji konkretnych działań³⁴.

8. Raport SDG 2023

³⁴ UN.org, *Political Declaration to be adopted at the High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF), under the auspices of the General Assembly in September 2023. (Final draft 19.07.2023)*, <https://www.un.org/pga/77/wp-content/uploads/sites/105/2023/07/SDG-PD-Final-19-July-2023.pdf>, [dostęp: 31 sierpnia 2023 r.].

Podczas szczytu SDG 2023 będzie zaprezentowany raport Sustainable Development Report 2023 przygotowany przez członków oenzetowskiej sieci Sustainable Development Solutions Network: Jeffrey'a D. Sachsa, Guillaume Lafortune'a, Graysona Fullera i Eamona Drumma³⁵.

Autorzy podkreślają, że raport, który zawiera przegląd postępów poczynionych w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, koncentruje się na potrzebie zwiększenia skali finansowania Agendy, reformie architektury finansowej i przygotowuje do Szczytu Przyszłości w 2024 r., który dotyczy reformy ONZ i przyznaniu znacznie większych uprawnień politycznych oraz ekonomicznych Sekretarzowi Generalnemu ONZ, by „wypełnić luki w globalnym zarządzaniu”.

SDR 2023 łączy dane i analizy opracowane przez organizacje międzynarodowe, NGO-sy i centra badawcze. Wskazuje się w nim, że chociaż świat od 2015 r. do 2019 r. poczynił pewne postępy w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, to jednak już wtedy były one stanowczo niewystarczające, a od czasów „pandemii” COVID-19 i pojawienia się innych kryzysów realizacja celów Agendy utknęła w martwym punkcie na całym świecie. W krajach o wysokich dochodach poczyniono jedynie nieznaczne postępy w zakresie ochrony środowiska i różnorodności biologicznej, ograniczenia konsumpcji i działań na rzecz klimatu, życia pod wodą i na lądzie. Pogorszeniu uległa sytuacja krajów o niskich dochodach (LIC) i o niższych średnich dochodach (LMIC) z powodu zadłużenia, co przyczynia się do odwrócenia postępów w realizacji kilku celów.

Autorzy przekonują, że wszystkie cele Agendy 2030 są nadal do osiągnięcia, ale trzeba podwoić inwestycje. Zaznaczają, że cele zrównoważonego rozwoju są programem inwestycyjnym i dlatego oczekuje się od państw przyjęcia i wdrożenia pakietu SDG Stimulus oraz wsparcia kompleksowej reformy globalnej architektury finansowej.

Należy zmienić obecne wzorce inwestycyjne, zwiększyć ogólny wolumen inwestycji i przepływy finansowe o co najmniej 500 mld USD rocznie do 2025 r., zreformować system finansów publicznych i prywatnych poprzez znaczące zwiększenie finansowania na realizację celów w krajach o niskim ryzyku i LMIC, zrewidować system ratingów kredytowych i wskaźników zdolności obsługi zadłużenia, przejrzeć struktury płynności dla państw LIC i LMIC i zapobiec kryzysowi finansowemu. Trzeba stworzyć ambitne kryteria zrównoważonego finansowania, które byłyby obowiązkowe dla wszystkich obywateli, instytucji finansowych i dostosować inwestycje prywatnych przedsiębiorstw do celów zrównoważonego rozwoju poprzez regulacje krajowe, nowe wytyczne dotyczące raportowania, nadzór itp. Należy zreformować obecne ramy dotyczące raportowania pozafinansowego i opracować nowe mechanizmy wdrażania współpracy międzynarodowej oraz monitorowania postępów.

Wszystkie kraje - bez wyjątku - powinny zrewidować swoje strategie zrównoważonego rozwoju i zobowiązać się do realizacji Agendy 2030, tak w kraju, jak i na świecie (wzmocnienie

³⁵ Sustainable Development Solutions Network, *Sustainable Development Report 2023. Implementing the SDG Stimulus. Includes the SDG Index and Dashboards*, <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2023/sustainable-development-report-2023.pdf>, [dostęp: 16 sierpnia 2023 r.].

multilateralizmu). Rządy krajowe muszą zaangażować się jeszcze bardziej w budowanie systemu globalnego zarządzania i globalnej architektury finansowej, która zapewni realizację celów zrównoważonego rozwoju.

W 2022 r. Sekretarz Generalny ONZ powołał Radę Doradczą Wysokiego Szczebla (HLAB) ds. skutecznego multilateralizmu, której zadaniem jest opracowanie konkretnych zaleceń w celu realizacji Agendy 2030. W raporcie zaproponowano nowy wskaźnik mierzący zaangażowanie krajów we wspieranie multilateralizmu w ramach Karty Narodów Zjednoczonych.

Autorzy chcą ulepszenia metod statystycznych, monitorowania i raportowania, dlatego SDSN, który powstał w 2012 roku, wkrótce po szczycie Rio+20, aby zmobilizować światowe uniwersytety, think tanki dla celów zrównoważonego rozwoju chce, by kraje jeszcze większy nacisk położyły na rozwój statystyki.

Autorzy wzywają, by państwa wyznaczyły sobie jeszcze ambitniejsze cele do osiągnięcia po 2030 r., do połowy wieku, jako że wszystko wskazuje na to, iż żaden z obecnych celów Agendy 2030 nie będzie osiągnięty do 2030 r.

W raporcie zarysowano gruntowny program reformy międzynarodowych instytucji finansowych, kładąc nacisk na dofinansowanie i większe zaangażowanie banków rozwoju w realizację celów Agendy 2030, na reformę MFW, WTO, powołanie nowych funduszy, zwiększenie inwestycji w edukację, nowe technologie, dostęp do opieki zdrowotnej i ubezpieczenia, bezemisyjne systemy energetyczne i transformację systemów energetycznych do 2050 r, zrównoważone rolnictwo i odporność klimatyczną, dietę, zrównoważone miasta i powszechną cyfryzację.

Jednocześnie podkreślono, że dobrym sposobem na pociągnięcie państw do odpowiedzialności jest wprowadzenie praktyki częstego raportowania – Dobrowolne Przeglądy Krajowe (VNR), jak i Dobrowolne Przeglądy Lokalne (VLR) odnoszące się do czynienia postępów w zakresie realizacji celów Agendy 2030 przez samorządy i inne lokalne władze.

Do tej pory 188 państw spośród 193 państw członkowskich ONZ przedstawiły VNR. Pięć krajów, które tego nie zrobiły to: Haiti, Mjanma, Sudan Południowy, Stany Zjednoczone i Jemen. Polska już dwukrotnie zaprezentowała VNR i jest wysoko w rankingu państw, jeśli chodzi o poziom realizacji celów Agendy 2030.

Ambitne cele do 2050 r., o których wspomina się w raporcie, odnoszą się m.in. do przyjętych w grudniu 2022 r. Ram Różnorodności Biologicznej Kunming-Montreal i Traktatu o pełnym morzu.

W raporcie zwraca się uwagę na bardzo ważną rolę kobiet i dziewcząt, poszanowanie praw i głosu rdzennej ludności, a także młodych ludzi. Zaznaczono, że wszystkie cele są ze sobą powiązane i muszą być osiągnięte wspólnie.

SDSN opublikowało raport 21 czerwca br., tuż przed szczytem w Paryżu w sprawie Nowego Globalnego Paktu Finansowego.

9. Opinie

Jeffrey Sachs w wywiadzie udzielonym pisemnie 12 maja br. organizacji Focus 2030³⁶ zaznaczył, że potrzebny jest globalny plan finansowania celów zrównoważonego rozwoju i obecnie kluczowa jest reforma globalnej architektury finansowej, by zwiększyć stopę inwestycji o 20 proc. PKB w krajach o niskich dochodach i o około 10 proc. PKB w krajach o niższych średnich dochodach w dekarbonizację i budowę infrastruktury niezbędnej dla eko-transformacji i zapewnienia spójności społecznej. Na razie jednak prywatni inwestorzy obawiają się zbyt dużego ryzyka i niewypłacalności wielu rządów mocno zadłużonych. Wskutek niskich ratingów państwa słabiej rozwinięte mają utrudniony dostęp do tanich kredytów. Ponadto sytuację komplikuje rywalizacja o hegemonię.

Dlatego Sachs postuluje zatrzymanie kryzysu zadłużenia, zwiększenie długoterminowego finansowania rozwoju dzięki tanim kredytom z banków rozwoju i reformę MFW, by wraz z głównymi bankami centralnymi odgrywał rolę gwaranta płynności, „a nie pełnił rolę lekarza na izbie przyjęć dopiero w przypadku niewypłacalności”. MFW musiałoby otrzymać znacznie większą władzę niż obecnie posiada. Szef SDSN dodaje, że agencje ratingowe powinny opracować nową metodologię opartą na długoterminowym modelowaniu wzrostu.

Ponadto w opinii szefa SDSN, konieczne jest lepsze zintegrowanie strategii rozwoju narodowego z celami Agendy 2030 dotyczącymi w szczególności: edukacji, zdrowia, energii, rolnictwa, infrastruktury miejskiej i platformy cyfrowej.

Sachs wzywa do zwiększania podatków, poprawy zdolności wdrożeniowych na poziomie krajowym i samorządowym, większej współpracy regionalnej w celu dekarbonizacji, budowy gospodarki wodorowej, infrastruktury dla elektromobilności, transportu publicznego i zaprzestania wykluczania Rosji i Chin ze współpracy przez USA i Europę.

Sekretarz Generalny ONZ Antonio Guterres w „Planie ratunkowym dla ludzi i planety” przedstawia pięć głównych zaleceń, by ratować cele i przyspieszyć ich wdrażanie do omówienia przez przywódców podczas szczytu SDG 2023. Guterres nalega po pierwsze, by głowy państw i rządy ponownie zobowiązały się do działań przyspieszających wdrożenie celów Agendy 2030, przyjmując nowe zobowiązania zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, reorientując gospodarkę w kierunku eko-cyfrowej transformacji, dokonując przeglądu międzynarodowych finansów, by udzielić wsparcia krajom rozwijającym się.

Po drugie, wzywa rządy do przyjęcia zintegrowanej polityki eliminacji ubóstwa, nierówności, zakończenia wojny z naturą „ze szczególnym naciskiem na wspieranie praw kobiet i dziewcząt oraz wzmacnianie pozycji najbardziej bezbronnych”. Oczekuje większych ambicji w realizacji

³⁶ Focus2030.org, *3 questions to Jeffrey Sachs, president of the UN Sustainable Development Solutions Network*, 9 czerwca 2023 r., <https://focus2030.org/3-questions-to-Jeffrey-Sachs-President-of-the-UN-Sustainable-Development>, [dostęp: 28 sierpnia 2023 r.].

celów klimatycznych dot. bioróżnorodności, zrównoważonych systemów żywności, wody i urządzeń sanitarnych.

Po trzecie, nalega, by rządy wzmocniły działania na poziomie krajowym w celu zapewnienie większej rozliczalności instytucji publicznych z osiągnięcia celów Agendy 2030, w szczególności osiągnięcia postępów w zakresie cyfryzacji i większego delegowania realizacji celów na poziom lokalny.

Po czwarte zachęca państwa, by wywiązały się z Programu działań z Addis Abeby oraz zmobilizowały zasoby w postaci 500 mld USD rocznie na cele Agendy zgodnie z planem stymulacyjnym na rzecz celów zrównoważonego rozwoju do roku 2030. Apeluje o pilnie zajęcie się kryzysem zadłużeniowym, rosnącymi kosztami jego obsługi i ryzykiem utraty płynności przez wiele państw rozwijających się poprzez konwersję krótkoterminowych, wysoko oprocentowanych pożyczek na długoterminowe (ponad 30 lat) pożyczki o niższych stopach procentowych, masowe zwiększenie długoterminowego finansowania rozwoju przez banki rozwoju, przekierowanie specjalnych praw ciągnięcia i ujednolicenie całego finansowania z celami, rozszerzenie finansowania awaryjnego na wszystkie kraje w potrzebie. Wezwał do reformy międzynarodowej architektury finansowej, wzmacniając głos i udział krajów rozwijających się w zarządzaniu międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

Wreszcie wezwał do wzmocnienia systemu ONZ i proponowanych przez niego reform. Na uwagę zasługuje nacisk na „lokalizację SDG”. Samorządy i sojusze miast, regionów odgrywają ważną rolę w systemie globalnego zarządzania. To od nich zależy realizacja 65 procent celów zrównoważonego rozwoju. Od 2018 r. rozwija się także globalny ruch na rzecz dobrowolnych przeglądów lokalnych z realizacji celów Agendy 2030. Przeprowadzono ponad 200 takich przeglądów.

Warto zwrócić uwagę na inicjatywy podejmowane przez koalicje samorządowców na rzecz lokalizacji celów SDG, przyznania władzom samorządowym większych uprawnień w systemie globalnego zarządzania. O różnych inicjatywach w tym zakresie informuje Global Taskforce of Local and Regional Governments³⁷.

Poinformowano m.in. o zabiegach podjętych przez samorządy zaangażowane w realizację celów Agendy 2030 związanych z Globalną Grupą Zadaniową ds. Samorządów Lokalnych i Regionalnych (GTF), którzy uczestniczyli w pierwszym tygodniu Forum Politycznego Wysokiego Szczebla 2023 (HLPF) w lipcu br., apelując o większą „lokalizację” (przeniesienie na poziom samorządów) celów zrównoważonego rozwoju i upowszechnienie dobrowolnych przeglądów lokalnych z realizacji celów Agendy 2030. To samorządy, władze lokalne i regionalne są niezbędnymi aktorami politycznymi, które mają duży wpływ na transformację eko-społeczną. Samorządowcy uznają cel 11 Agendy 2030 (zrównoważone miasta i społeczności) za niezbędny akcelerator wszystkich celów zrównoważonego rozwoju.

³⁷ Global Taskforce of Local and Regional Governments, *Localization at the Centre of HLPF*, 19 lipca 2023 r., <https://www.global-taskforce.org/localization-centre-hlpf>, [dostęp: 27 sierpnia 2023 r.].

Przy okazji HLPF w lipcu br. zorganizowano około 20 szkoleń i wydarzeń towarzyszących związanych z lokalizacją SDG. Zaobserwowano wzrost dobrowolnych przeglądów lokalnych (VSR). Od 2020 r. opracowano 37 raportów obejmujących 170 tys. samorządów lokalnych i 1,4 miliarda mieszkańców. Przeanalizowano różne wymiary lokalizacji celów zrównoważonego rozwoju i przedstawiono odważne rekomendacje na różnych poziomach.

GTF wraz z UN DESA, UN-Habitat, UNDP i Local Coalition 2030 zwołała szóste Forum Samorządów Lokalnych i Regionalnych (LRGF) w siedzibie ONZ, gromadząc przedstawicieli licznych ruchów samorządowców, w tym: Global Citizen, Bloomberg Philanthropies, Habitat for Humanity, Slum Dwellers International, IIED, Carter Center, UNCDF, Cities Alliance, Guangzhou Institute for Urban Innovation, Women Enabled i Peace in Our Cities.

Local Coalition 2030 zwraca uwagę, że podczas szczytu SDG 2030 we wrześniu będzie dalej lobbować za większą lokalizacją celów SDG, budować partnerstwa i wspierać wielopoziomowe zarządzanie. Będzie dążyć do odblokowania finansowania w celu przyspieszenia lokalizacji celów zrównoważonego rozwoju.

W trakcie lipcowego HLPF, United Cities and Local Governments (UCLG) i United Nations Population Fund (UNFPA) podpisały historyczny protokół ustaleń w sprawie „lokalizacji” ICPD30. Zgodnie z protokołem ustaleń, obie organizacje mają promować i wzmacniać „prawa dziewcząt i kobiet” w miastach na całym świecie, promując powszechny dostęp do środków planowania rodziny, identyfikując liderów, zwłaszcza kobiety burmistrzów, które zaangażowałyby zasoby miasta w cele związane z Programem działania przyjętym przez Międzynarodową Konferencję na temat Ludności i Rozwoju (ICPD) w Pekinie w 1994 r. kładącym nacisk na „prawa seksualne” i „prawa reprodukcyjne”.

Podczas lipcowego HLPF, także UE przedstawiła pierwszy dobrowolny raport z wdrażania celów Agendy 2030³⁸, podkreślając znaczenie zintegrowanego podejścia do celów Agendy 2030, która ma stanowić „jedyny oparty na dowodach uniwersalny plan działań politycznych służących ochronie planety, powstrzymaniu kryzysu klimatycznego i dostarczenia narzędzi na rzecz osiągnięcia powszechnego dobrobytu”³⁹.

Dlatego należy zwielokrotnić wysiłki dot. klimatu, różnorodności biologicznej, efektywności energetycznej i transformacji ekologicznej, oczekując przyjęcia kolejnych wytycznych na szczycie SDG 2023 w Nowym Jorku w celu przyspieszenia realizacji Agendy 2030.

Zasugerowano, że ONZ powinna nalegać na wprowadzenie konkretnych terminów i wiążących planów wdrażania celów Agendy do 2030. Należy także rozpocząć prace nad przygotowaniem umowy, która zastąpi obecną Agendę 2030 po 2030 r.

³⁸ Parlament Europejski, *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 czerwca 2023 r.*
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0250_PL.html, [dostęp: 18 sierpnia 2023 r.].

³⁹ Tamże.

Tuż przed szczytem SDG 2030 niektóre wpływowe think tanki zaprezentowały swoje stanowisko, uznając, że nie ma szans na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju do 2030 r. Było to już wiadome w 2015 r., gdy przedstawiano 17 celów i 169 zadań.

Think tank Chatham House zamieścił 28 lipca br. opinię Jona Lidena, dyrektora Antrophos Development⁴⁰, który wezwał do zawieszenia celów zrównoważonego rozwoju, by stawić czoła pilniejszym kryzysom.

Wskazał on, że „cele wydają się nie tylko naiwne, ale i oderwane od rzeczywistości”, a świat stoi obecnie przed czterema kluczowymi wyzwaniami: zmianami klimatycznymi, utratą różnorodności biologicznej, zagrożeniem bezpieczeństwa żywnościowego i dysfunkcją systemu finansowego z Bretton Woods oraz systemu globalnego zarządzania.

Przypomina, że ONZ oceniła około 140 ze 169 celów, do których zgromadziła wystarczające dane i tylko około 12 procent było na dobrej drodze do realizacji, blisko połowa odbiegała od normy w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a w przypadku około 30 procent nie poczyniono żadnego ruchu albo zaobserwowano regres w stosunku do poziomu bazowego z 2015 r.

Jego zdaniem, cele zrównoważonego rozwoju „stały się czynnikiem rozpraszającym” i trzeba ustalić priorytety, aby którykolwiek z celów był osiągalny.

Sugeruje, że podczas najbliższej specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ poświęconej celom zrównoważonego rozwoju we wrześniu istnieje niebezpieczeństwo, iż Sekretarz Generalny ONZ António Guterres, podobnie jak inni przywódcy wezwą do odroczenia celów o 10 lub 15 lat, co jego zdaniem „byłoby katastrofą”.

By nie doprowadzić do rozczarowania, szef ONZ powinien wezwać do tymczasowego zawieszenia realizacji celów zrównoważonego rozwoju i skupienia się na porozumieniu w sprawie klimatu oraz Globalnych Ramach Różnorodności Biologicznej Kunming-Montreal, a także zajęcia się kryzysem żywnościowym i przyspieszeniem reformy globalnej architektury finansowej.

Think tank Council on Foreign Relations w maju zorganizował sesję dot. między innymi przyszłości zarządzania sztuczną inteligencją, reformy WTO i wzmocnienia światowego porządku geopolitycznego (XII Konferencja Rady Rad – CoC) w Nowym Jorku⁴¹.

Jego uczestnicy wskazali, że istnieje pilna potrzeba odwrócenie załamania się globalnego modelu rozwoju, wskazując, że „prawdziwy problem leży w samych celach zrównoważonego rozwoju” (zbyt dużo i próbuje się „zrobić wszystko wszędzie naraz”).

⁴⁰ J. Lidén, *The UN must suspend the SDGs to tackle more urgent crises*, 28 lipca 2023 r., <https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2023-08/un-must-suspend-sdgs-tackle-more-urgent-crises>, [dostęp: 28 sierpnia 2023 r.].

⁴¹ Council on Foreign Relations, *The Council of Councils Twelfth Annual Conference. Insights From a Council of Councils Conference*, 27 czerwca 2023 r., <https://www.cfr.org/report/council-councils-twelfth-annual-conference>, [dostęp: 28 sierpnia 2023 r.].

W związku z jeszcze większą liczbą wyzwań, jakie czekają nas w następnych latach m.in. z powodu globalnych podwyżek stóp procentowych i wysiłków na rzecz zwiększenia odporności gospodarczej, koszt realizacji celów Agendy 2030 będzie wyższy i należy spodziewać się zahamowania wzrostu gospodarczego. Jednak brak sukcesu w realizacji Agendy 2030 będzie oznaczał niezdolność państw do wspólnego działania, by rozwiązać palące problemy.

Uznano, że odrzucenie celów zrównoważonego rozwoju i rozpoczęcie nowej polityki rozwojowej jest politycznie niemożliwe. Zalecono skupienie się na kilku celach, łatwych do zmierzenia, atrakcyjnych i niedrogich w realizacji. Jednocześnie winna rozpocząć się reforma systemu finansowego i handlowego.

Wydaje się, że kwestie reformy globalnej architektury finansowej, finansowania dekarbonizacji i bioróżnorodności będą priorytetami podczas szczytu SDG 2023. Wskazuje na to chociażby wspólne oświadczenie⁴² przywódców światowych na czele z prezydentem USA Joe Bidenem i szefową UE, Ursulą von der Leyen z 20 czerwca br. w sprawie „zielonej transformacji, która nie pozostawia nikogo w tyle”. Uznano, że świat za wolno realizuje cele zrównoważonego rozwoju Agendy 2030 i dlatego trzeba podjąć działania przyspieszające transformację zgodną z nowym paradygmatem.

Oświadczenie podpisali się m.in. szefowa UE, prezydenci USA, Francji, Brazylii, Kenii, Senegalu. RPA, premierzy Japonii, Barbadosu, Wielkiej Brytanii, Holandii, ZEA, kanclerz Niemiec i szef Rady Europejskiej.

Przywódcy zaznaczyli, że „pilnie pracują”, by „budować odporność i inwestować w przyszłość”. Jednym z wyzwań jest narastające zadłużenie krajów o niskich i średnich dochodach, co nie pozwala na ożywienie gospodarcze i inwestowanie długoterminowe w nowe technologie.

Autorzy oświadczenia podkreślają, że remedium na te wyzwania jest skuteczne wdrożenie polityki dekarbonizacyjnej, by starać się osiągnąć zeroemisyjność do 2050 r., wdrożenie postanowień porozumienia w sprawie klimatu podpisanego w Paryżu w 2015 r., Program działań z Addis Abeby oraz Globalnych Ram Różnorodności Biologicznej Kunming-Montreal. Wskazano, że priorytetem jest reforma systemu wielostronnych banków rozwoju, by zwiększyć pulę środków dostępnych na inwestycje w „zieloną transformację” i mobilizacja środków prywatnych, jak i krajowych na ten cel.

Wezwano do tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych na rzecz „zielonego ładu” i wskazano na potrzebę wzmocnienia instrumentów International Development Association, Poverty Reduction and Growth Trust MFW oraz Resilience and Sustainability Trust, International Fund for Agricultural Development, Green Climate Fund i innych preferencyjnych programów banków, a także Globalnej Tarczy przeciwko Zagrożeniom Klimatycznym.

⁴² Project Syndicate, *A Green Transition That Leaves No One Behind*, 20 czerwca 2023 r., <https://www.project-syndicate.org/commentary/formula-for-green-transition-that-benefits-all-by-emmanuel-macron-et-al-2023-06>, [dostęp: 29 sierpnia 2023 r.].

Przywódcy oczekują wykupu długów, zaangażowania sektorów prosperujących dzięki globalizacji oraz większego zaufania rynków kredytów węglowych i różnorodności biologicznej.

Zaapelowali o stworzenie „zrównoważonego modelu pomocy humanitarnej”, uzgodnionej polityki łagodzenia skutków „zmian klimatu” i dostosowywania się do nich, zwłaszcza w przypadku klęsk żywiołowych.

Przywódcy zapowiedzieli, że będą nadal naciskać na postęp we wdrażaniu Agendy 2030 i celów porozumienia paryskiego za pośrednictwem szczytów G20 w Indiach i Brazylii, szczytu dotyczącego realizacji celów zrównoważonego rozwoju i podczas szczytów klimatycznych, poczynsz od COP28 w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w tym roku.

German Institute of Development and Sustainability⁴³ (IDOS) postrzega szczyt SDG2023 przez pryzmat reform globalnego zarządzania zarysowanych w „policy briefs” „Our Common Agenda” przez Sekretarza Generalnego ONZ, o których przywódcy będą decydować w 2024 r. We wrześniu tego roku będzie miało miejsce spotkanie ministerialne w sprawie Szczytu Przyszłości w 2024 r.

Szczyt SDG 2023, jak i Szczyt Przyszłości mają „zintensyfikować wspólne działania i pracę na rzecz stworzenia skuteczniejszych struktur ONZ i globalnego zarządu, aby lepiej stawić czoła obecnym i przyszłym wyzwaniom w obszarze zrównoważonego rozwoju”.

O ile ambasadorowie Irlandii i Kataru współprowadzili negocjacje w sprawie deklaracji politycznej na szczyt SDG, o tyle ambasadorowie Niemiec i Namibii pełnią rolę współfacylitatorów międzyrządowego procesu dotyczącego Szczytu Przyszłości, a „kamieniem milowym” przygotowującym do niego ma być wrześniowe spotkanie na szczeblu ministerialnym podczas szczytu SDG 2023.

German Institute for International and Security Affairs (Stiftung Wissenschaft und Politik)⁴⁴ wskazuje również na konieczność przyznania większych uprawnień agendom ONZ i zidentyfikowanie podczas szczytu SDG 2023 kwestii z zaleceń reform szefa ONZ, które po zakończeniu szczytu będą przedmiotem negocjacji przed Szczytem Przyszłości w 2024 r., aby wzmocnić system globalnego zarządzania i multilateralizmu.

Nacisk ma być położony na rodzaj „sieciowej reakcji” w celu rozwiązania problemów globalnych, jak to zaprezentował Sekretarz Generalny ONZ, inicjując z grupą wybranych interesariuszy porozumienie w sprawie eksportu zbóż i nawozów po blokadzie ukraińskich portów przez Rosjan.

⁴³ German Institute of Development and Sustainability, Summit of the Future and SDG Summit: How do they fit together? And how would a UN Emergency Platform help?, <https://www.idos-research.de/en/events/details/summit-of-the-future-and-sdg-summit/>, [dostęp: 19 sierpnia 2023 r.].

⁴⁴ German Institute for International and Security Affairs, *Germany and Namibia as Co-leads for the United Nations. Chances and challenges on the road to the 2024 UN Summit of the Future*, <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2023C03/>, [dostęp: 29 sierpnia 2023 r.].

Instytut wskazuje, że mimo krytyki programu „Our Common Agenda” tak przez Chiny, jak i Grupę 77 (G77), znaczna liczba krajów rozwijających się ma wykazywać zainteresowanie „nowymi sposobami pracy”. Nacisk kładzie się na zarządzanie finansami oraz finansowanie rozwoju w celu odbudowy zaufania do współpracy międzynarodowej.

10. Podsumowanie

Chociaż coraz więcej analityków podkreśla, że nie uda się zrealizować wielu celów Agendy 2030 do końca obecnej dekady, a przedstawiciele ONZ zachęcają do wytyczenia ambitnego programu, który ją zastąpi pod 2030 r., nie można zapominać o wielości inicjatyw i wdrożonych konkretnych działaniach przez niektóre rządy krajowe, w tym rząd polski i instytucje regionalne, jak UE, które mają za zadanie dokonać transformacji eko-cyfrowej.

Program Agendy 2030 jest skorelowany z międzynarodowymi porozumieniami w sprawie klimatu i bioróżnorodności, a zasadniczym celem jest przyspieszenie wdrażania zrównoważonej biogospodarki oraz globalnego systemu zarządzania. Ważne jest monitorowanie kwestii związanych z bioróżnorodnością, ponieważ wiąże się to między innymi ze zmianą zasad zarządzania zasobami wodnymi i gruntami oraz wyłączeniem znacznej ich części spod kompetencji władz krajowych, powodując poważne skutki między innymi dla rolnictwa, zasadniczo podważających prawo własności i suwerenność państw⁴⁵.

Pod pretekstem ochrony różnorodności biologicznej promuje się rewolucję ekocentryczną i „ekologizację praw człowieka” (ruch na rzecz przyjęcia „praw Natury”), podważając prawa ludzi ze względu na „granice planetarne” i prawa „Matki Ziemi”.

Podczas tegorocznego szczytu SDG 2023 państwa oceniają postęp w realizacji celów Agendy (nie wszystkich ze względu na brak miarodajnych danych i niedostarczenie ich przez część państw). Będzie też wywierana presja polityczna, aby kraje wyznaczyły sobie ambitniejsze cele i dobrowolnie zobowiązały się do ich realizacji w konkretnym horyzoncie czasowym, z których następnie byłyby rozliczane przez społeczność międzynarodową.

Będzie też presja, by w obliczu trudności związanych z realizacją celów Agendy 2030, większy nacisk położyć na ich „lokalizację”, czyli realizację przez samorządy, które również będą nakłaniane do przedstawiania dobrowolnych raportów z realizacji wybranych celów.

Będą trwały zabiegi dyplomatyczne zmierzające do zbudowania szerokiego konsensusu dla programu reform systemu ONZ przedstawionego przez Sekretarza Generalnego w raporcie „Our Common Agenda”.

⁴⁵ Komisja Europejska, *Bioeconomy: EU is moving towards its goals, but environmental challenges persist*, 28 luty 2023 r., https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/bioeconomy-eu-moving-towards-its-goals-environmental-challenges-persist-2023-02-28_en, [dostęp: 20 sierpnia 2023 r.].

Warto zwrócić uwagę, że w deklaracji politycznej, którą przywódcy mają przyjąć w pierwszym dniu obrad szczytu SDG 2023 mocno eksponowane są kwestie „równouprawnienia i wzmocnienia pozycji kobiet”, które wiążą się z „prawami seksualnymi i reprodukcyjnymi”.

Nie dziwi to, jeśli weźmie się pod uwagę „uniwersalne wartości” ONZ stosowane w odniesieniu do celów Agendy 2030, a także same wypowiedzi przedstawicieli ONZ jak np. dr Natalii Kanem, dyrektor wykonawczej Funduszu Ludnościowego ONZ, która w 2018 r. podkreśliła, że „zdrowie seksualne, reprodukcyjne” i związane z tym „prawa” są „kamieniem węgielnym zrównoważonego rozwoju”⁴⁶.

Wskazała, że „Prawa reprodukcyjne to prawa człowieka, a równość płci, która zależy od zdolności kobiet do pełnego korzystania z nich, jest kluczem do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Program działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju (ICPD) w Kairze w 1994 r. był pierwszym międzynarodowym porozumieniem uznającym prawo do zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Fundusz Ludnościowy Narodów Zjednoczonych (UNFPA) stoi na straży tego mandatu na całym świecie i choć od 1994 r. świat poczynił postępy w kierunku powszechnego dostępu do zdrowia i praw seksualnych i reprodukcyjnych, to nie wystarczy. Aby osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju, musimy znacznie przyspieszyć postęp”⁴⁷.

Sekretarz Generalny ONZ przy okazji różnych wydarzeń i spotkań z przywódcami świata ponaglał do potwierdzenia i zwiększenia zaangażowania na rzecz realizacji celów Agendy 2030 oraz zaproponowanego przez niego programu reform wzmacniających globalny zarząd. Z powodu pilnego kryzysu utraty płynności przez coraz więcej krajów rozwijających się i narastania konkurencji oraz zwiększania wydatków na zbrojenia apeluje o reformę międzynarodowej architektury finansowej i wzmocnienie multilateralizmu.

Podczas szczytu krajów BRICS w sierpniu br. wskazał, że „globalne zarządzanie musi odzwierciedlać dzisiejszy układ sił i stosunki gospodarcze, a nie te z 1945 r.”⁴⁸

Tłumaczył, że sama wielobiegunowość, w kierunku której zmierza świat, nie wystarczy, by zagwarantować pokój. „Aby wielobiegunowość była czynnikiem pokoju, równości i sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych, musi być wspierana przez silne i skuteczne instytucje wielostronne”. Dlatego opowiada się za „wzmocnioną i zreformowaną architekturą wielostronną opartą na Karcie Narodów Zjednoczonych i prawie międzynarodowym” oraz dostosowaniem globalnych struktur zarządzania odzwierciedlających obecny układ władzy i realia gospodarcze.

⁴⁶ N. Kanem, *Sexual and Reproductive Health and Rights: The Cornerstone of Sustainable Development*, <https://www.un.org/en/chronicle/article/sexual-and-reproductive-health-and-rights-cornerstone-sustainable-development>, [dostęp: 29 sierpnia 2023 r.].

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ A. Guterres, *Secretary-General's remarks at the BRICS summit*, 24 sierpnia 2023 r., <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-08-24/secretary-generals-remarks-the-brics-summit>, [dostęp: 29 sierpnia 2023 r.].

Wskazywał, że „nie możemy sobie pozwolić na świat z podzieloną globalną gospodarką i systemem finansowym, z rozbieżnymi strategiami dotyczącymi technologii, w tym sztucznej inteligencji oraz ze sprzecznymi ramami bezpieczeństwa”.

Wezwał, by pilnie przywrócić zaufanie i „ożywić multilateralizm na miarę XXI wieku”, a to wymaga zawarcia kompromisu, jeśli chodzi o „reformy niezbędne dla dobra wspólnego” i solidarność z krajami rozwijającymi się, które potrzebują wsparcia.

Wskazał na dwa priorytety: „przeprojektowanie dzisiejszej przestarzałej, dysfunkcyjnej i nieuczciwej globalnej architektury finansowej” i potrzebę „drastycznej intensyfikacji działań klimatycznych oraz w zakresie sprawiedliwości klimatycznej” (Pakt solidarności klimatycznej), by pomóc gospodarkom wschodzącym w dekarbonizacji i cyfryzacji. Oczekuje, że kraje rozwinięte, do których zalicza się także Polska osiągną zeroemisyjną gospodarkę o 10 lat wcześniej niż zakłada to porozumienie paryskie w sprawie klimatu, a kraje rozwijające – przed 2050 r.⁴⁹

W tym kontekście zmiana kierunku realizacji celów Agendy 2030 będzie polegać na próbie uzyskania poparcia politycznego dla pakietu stymulacyjnego⁵⁰, który został zaprezentowany przez szefa ONZ w lutym 2023 r., a który ma pomóc w zwiększeniu finansowania celów klimatycznych i Agendy 2030 w krajach Południa. Zawiera on m.in. rewolucyjne wezwanie do wykorzystania tzw. specjalnych praw ciągnięcia (SDR) w celu wsparcia projektów „zielonej gospodarki”. Wzmocniłoby to Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), który zostałby w większym stopniu zaangażowany w finansowanie eko-transformacji.

11. Rekomendacje:

Należy:

- przygotować analizę reform zarysowanych przez Sekretarza Generalnego ONZ w raporcie „Our Common Agenda” („policy briefs”) pod kątem skutków prawnych w zakresie prawa międzynarodowego i krajowego oraz zaprezentować ją przedstawicielom władzy, a także szerszej opinii publicznej;
- monitorować stan ustaleń ze szczytu SDG 2023 w sprawie wyboru zaleceń z programu reform „Our Common Agenda” do dalszych negocjacji międzyrządowych;
- poznać stanowisko rządu polskiego w sprawie proponowanych reform systemu globalnego zarządzania;
- wyrazić stanowisko w sprawie mocno zideologizowanej deklaracji politycznej, która ma być przyjęta podczas szczytu SDG 2023;

⁴⁹ A. Guterres, *Secretary-General's remarks at the BRICS summit*, 24 sierpnia 2023 r., <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-08-24/secretary-generals-remarks-the-brics-summit>, [dostęp: 29 sierpnia 2023 r.].

⁵⁰ UN.org, *United Nations Secretary-General's SDG Stimulus to Deliver Agenda 2030*, luty 2023, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2023/02/SDG-Stimulus-to-Deliver-Agenda-2030.pdf>, [dostęp: 20 sierpnia 2023 r.].

- monitorować kwestie związane z „lokalizacją” celów zrównoważonego rozwoju i poczynić międzynarodowych sojuszy władz samorządowych w zakresie realizacji celów Agendy 2030, zasadności, racjonalności i legalności działań;
- budować sieć samorządowców świadomych zagrożeń związanych z implementacją niektórych celów Agendy 2030 i polityki klimatycznej, analogicznie jak w przypadku „Samorządowej Karty Praw Rodzin”;
- budować na poziomie międzynarodowym sieć organizacji zajmujących zbliżone stanowisko w kwestii Agendy 2030 i eko-transformacji, która wiąże się z ogromnymi kosztami dla obywateli i ograniczeniem praw oraz wolności (na przykład w USA grupa prawników zainicjowała udaną kampanię anty-ESG, zyskując poparcie ze strony 21 prokuratorów generalnych i zmuszając główne fundusze do rezygnacji z wymagania od spółek raportowania pozafinansowego; szczególną rolę odegrał prawnik Justin Danhof, absolwent Uniwersytetu w Miami, działacz Christian Legal Society, który tuż po studiach w 2010 r. trafił do Free Enterprise Project i obserwował, jak postępowe grupy wywierały presję na firmy, by przyjęły politykę Obamacare, zanim jeszcze stało się to prawem);
- monitorować i analizować regulacje oraz propozycje regulacji w zakresie bioróżnorodności ze względu na potencjalne bardzo poważne skutki prawne;
- próbować wpłynąć na stanowisko rządu polskiego, aby jego przedstawiciele nie zobowiązywali się dobrowolnie do ambitniejszych działań w zakresie realizacji celów zrównoważonego rozwoju, do czego wzywa Sekretarz Generalny ONZ, a z czego później będą rozliczani.

Agnieszka Stelmach